

"Fler åtal för förtal på internet riskerar att bygga Potemkinkulisser med integriteten som motiv"

Publicerad 2013-12-12 10:50

DEBATT - av Nils Funcke, tryck- och yttrandefrihetsexpert och f d sekreterare i Yttrandefrihetskommittén

I en proposition till riksdagen skriver regeringen att "JK i högre grad kommer att kunna bistå enskilda som t.ex. har utsatts för förtal på internet" genom att kravet på "särskilda skäl" tas bort för när det allmänna ska kunna ta sig an en enskilds sak.

Justitieministern framförde regeringens förhoppningar närmast som en anmodan riktad till JK, Anna Skarhed, vid ett seminarium i Riddarhuset i slutet av oktober. Seminariet arrangerades för att uppmärksamma att det i år är 300 år sedan Karl XII inrättade "rikets högsta ombudsman", Justitiekanslerämbetet.

"JK kommer att få mer att göra", deklarerade justitieminister Beatrice Ask.

Enligt regeringen ska såväl allmän åklagare som JK i egenskap av exklusiv åklagare i tryck- och yttrandefrihetsfrågor kunna driva förtalsmål i "något fler" fall än i dag. Det anses möjligt eftersom det i fortsättningen ska räcka med att det är "påkallat från allmän synpunkt" för att göra avkall på huvudregeln att förtalsmål ska drivas av enskilda mot enskilda och inom yttrandefrihetsgrundlagarna av enskilda mot massmedierna.

Förslaget har stöd i Yttrandefrihetskommitténs betänkande men bygger på lösa antaganden som emanerar främst från kommitténs ordförande Göran Lambertz. I jubileumsboken, Justitiekanslern 300 år, förklarar Göran Lambertz att antalet åtal kommer att väckas "lite oftare än i dag". Någon genomgång av de åtal JK väckt eller de anmälningar där JK avstått från att väcka åtal gjorde inte kommittén.

Att kommittén föreslog ett borttagande av "särskilda skäl" får ses som en politisk kompromiss. Kommittén diskuterade ingående om det borde införas ett integritetsbrott i yttrandefrihetsgrundlagarnas brottskatalog. Ett stort antal förslag mejslades fram och ett omfattande underlag togs fram. Trycket var hårt inte minst från regeringskansliet för att få igenom ett sådant förslag i kommittén.

Besvikelsen hos vissa av förespråkarna för ett integritetsbrott gick formligen att ta på när majoriteten trots ingående överväganden och starka markeringar från ordföranden och regeringskansliet avvisade förslaget.

Göran Lambertz har haft svårt att även i efterhand hålla inne med sin besvikelse. I JK:s jubileumsbok beskriver han politikerna i kommittén som "kraftlösa" och vid en debatt arrangerad av Utrikesdepartementet i början av oktober förklarade han att politikerna visat att de har en välkalibrerad politisk kompass men saknar en social kompass.

De nedröstade värdjade om att få något annat i stället och trots obefintliga överväganden och avsaknaden av underlag föreslår kommittén att kravet på "särskilda skäl" bör tas bort. Det skulle avskaffas inte bara för webbpubliceringar som faller utanför yttrandefrihetsgrundlagarna utan även inom det område där JK är ensam åklagare. Det var en olycklig politisk kompromiss.

Vilken effekt borttagandet av "särskilda skäl" får kommer till stor del att avgöras av vilken inställning JK har till yttrandefrihetsintresset kontra integritetsfrågan. Det är nämligen skillnad på JK och JK.

Under sin tid som JK valdes Göran Lambertz att driva skådespelaren Mikael Persbrandts sak mot Expressen. Tidningen hade felaktigt hävdats att skådespelaren varit intagen på alkoholklinik. Expressen dömdes för förtal.

Persbrandt-åtalet får ses som ett avsteg från principen att samhället bara i undantagsfall ska driva enskildas sak när det inte handlar om underåriga eller förtal av personer i deras egenskap av myndighetsutövare.

Nuvarande JK, Anna Skarhed, har korrigerat den tillfälliga awikelsen och förvillelsen som Persbrandt-målet innebar. Det skedde när JK avvisade familjens Palmes önskan att JK skulle väcka allmänt åtal mot skaparna av filmen Callgirl där Olof Palme utmålades som pedofil. Den konflikten löstes istället på bästa sätt genom den offentliga debatten som fick filmmakarna att klippa bort de scener där filmens Olof Palme gör sig skyldig till pedofili.

Reglerna om allmänt åtal när det gäller förtal och förolämpning finns i brottsbalken 5 kap. 5 §. Bestämmelserna styr vanliga åklagare och borttagandet av "särskilda skäl" innebär enligt Riksåklagaren att åklagarna till skillnad mot i dag måste göra mer ingående undersökningar för att utröna om de ska driva en anmälan vidare. Effekten kommer inte att stå i proportion till den tid och kraft det kommer att ta från annan verksamhet.

Reglerna i brottsbalken är också styrande för JK i dennes egenskap av åklagare. Men eftersom JK endast vakar över medier som faller in under yttrandefrihetsgrundlagarna tillkommer andra bestämmelser. Det handlar om den så kallade instruktionen i tryckfrihetsförordningen.

Instruktionen infördes 1812 som en övergripande säkerhetsspärr mot en alltför sträng, långtgående, tolkning av när ett yttrandefrihetsbrott begåtts och bör beivras. Instruktionen ålägger dem som har att döma i yttrandefrihetsmål och i övrigt ska vaka över att grundlagarna följs att ständigt tänka på yttrandefrihetens betydelse för demokratin. De ska mer se till syftet med ett yttrande än hur orden fallit och hellre fria än fälla.

Eftersom bestämmelsen har grundlagsstatus desamerar den till del regeringens förslag till uppluckring av åtalsbestämmelserna i vanlig lag. En JK kan inte med hedern i behåll kringgå eller negligera instruktionen.

Därmed borde kanske yttrandefrihetsintresset kunna anses vara tillgodosett och faran med ändringen i åtalsbestämmelsen betraktas som överdriven. Men dessvärre saknas ibland såväl heder som yttrandefrihetsengagemang.

Vi kan aldrig försäkra oss om att kommande JK har en i grunden lika stark och tillåtande syn på yttrandefriheten som Anna Skarhed och Göran Lambertz. Det räcker med att påminna om IB-affären 1973 när JK Bengt Lännergren underlät att väcka tryckfrihetsåtal så att IB-avslöjarna, Jan Guillou och Peter Bratt, istället kunde dömas för spioneri. JK Bengt Lännergren levde upp till rollen som "rikets högsta ombudsman". Hans politiska lojalitet med och lyhörddhet för regeringens önskemål förvandlade instruktionen till en död bokstav.

Att olika JK gör olika bedömningar är inte konstigt utan snarare ofrånkomligt. Exemplet Callgirl och Mikael Persbrandt visar hur två JK kan göra olika bedömningar och komma till totalt olika slutsatser inom samma reglering. Göran Lambertz hade väckt åtal även i fallet Callgirl och jag är övertygad om att Anna Skarhed hade avstått från att driva Mikael Persbrandt sak.

Om regeringen menat allvar med sin ambition att JK ska få mer att göra borde den även ha föreslagit ett avskaffande av instruktionen. Men eftersom det inte sker kan förslaget vid en första anblick ses som en Potemkinkuliss.

Med tanke på JK:s tolkningsutrymme finns en fara i att sänka tröskeln för allmänt åtal i brottsbalkens regler. Regeringens förslag innebär därför ett obefogat och onödigt långtgående ingrepp i yttrandefriheten. Hoppet får nu ställas till konstitutionsutskottet som utöver begränsningsregeln i regeringsformen förhoppningsvis uppfattar instruktionen i tryckfrihetsförordningen som en indirekt signal även till lagsstiftaren.

Vill riksdagen trots invändningarna från Riksåklagaren lätta på bestämmelserna för allmänt åtal kan det göras med en skrivning i brottsbalken som inte påverkar medier som arbetar under yttrandefrihetslagarna. Sådana skillnader är inte ovanliga utan snarast regel.

red@dagensjuridik.se (<mailto:red@dagensjuridik.se>)

3 comments

Ω

Hovrättsassessor tors, 2013-12-12 14:36

Bra artikel av Nils Funcke. Personligen tycker jag, som jag sagt tidigare, att lagförslaget är olyckligt, och detta oavsett om man skulle begränsa lättningen i åtalsprövningsbestämmelserna till andra anmälningar än sådana som rör uppgifter i grundlagsskyddad media. De allra flesta anmälningar som detta kommer att föranleda kommer att röra uttalanden på den del av nätet som inte är skyddad av YGL och de allra flesta anmälningar kommer att röra sådant som inte är brottsligt. Men polis och åklagare kommer likafullt att få lägga ned mycket resurser på att hantera det ökade anmälningssvaret och det merarbete som det innebär att inte kunna gå direkt på den särskilda åtalsprövningen. Resurser som kan och ska användas till viktigare saker. Jag är också starkt kritisk till att staten ska bistå enskilda med att utreda och driva åtal för varenda förolämpning som man kan utsättas för på nätet. Om gemene man hade lite mer perspektiv på sina liv skulle de i stället låta bli att läsa och ta åt sig för all skit som skrivs. Märten Schultz tycker så klart annorlunda, han har ju hittat sin nisch...

[besvara \(/comment/reply/44665/29594\)](#)

[Anmäl som opassande \(http://www.dagensjuridik.se/flag/flag/abuse/29594?destination=node%2F44665&token=6117f8af383678c18abe12370344edcb&has_is=1\)](#)

Ω

PA tors, 2013-12-12 15:13

Kloka ord av både Funcke och Hovrättsassessorn.

[besvara \(/comment/reply/44665/29600\)](#)

[Anmäl som opassande \(http://www.dagensjuridik.se/flag/flag/abuse/29600?destination=node%2F44665&token=dca37bb81709d51c360f3d750b6a665d&has_is=1\)](#)

Ω

[Pål Börje \(http://www.nyhetstidningen.com\)](http://www.nyhetstidningen.com) tors, 2013-12-12 15:58

Är jag "trött" eller? Försökte läsa textmassan, med det blev bara en massa bokstäver som jag inte förstod.

Är texten svårbegriplig? Jag förstår den inte. Får göra ett nytt försök i morgon tror jag...

[besvara \(/comment/reply/44665/29603\)](#)

[Anmäl som opassande \(http://www.dagensjuridik.se/flag/flag/abuse/29603?destination=node%2F44665&token=0ebd54ab28e8a056cece57cfcc3ce958&has_is=1\)](#)

Skriv ny kommentar

Ditt namn: *

E-post: *

Innehållet i detta fält är privat och kommer inte att visas publikt.

Länk:

Kommentar: *

Jag godkänner [villkor för kommentarer \(/2013/12/fler-atal-fortal-pa-internet2#comments-terms-of-use-1\)](#)

Uppdatera mig när nya kommentarer tillkommer